

Research Paper

Sociological Explanation of the Relationship Between 'Member Participation' and 'Success' of Agricultural Cooperatives (Case Study: Agricultural Cooperatives of Lorestan Province)

Hemmat Rahimi¹, *Asghar Mohammadi², Mansour Haghghatian³

1. PhD Student, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

2. Assistant Professor, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

3. Associate Professor, Department of Sociology, Faculty of Humanities, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

Citation: Rahimi, H., Mohammadi, A., & Haghghatian, M. (2021). [Sociological Explanation of the Relationship Between 'Member Participation' and 'Success' of Agricultural Cooperatives (Case Study: Agricultural Cooperatives of Lorestan Province) (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 12(2), 388-403, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.315255.1595>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2021.315255.1595>

Received: 27 Dec. 2020

Accepted: 17 April 2021

ABSTRACT

The present study, which employs a survey method, is applied in terms of the purpose. Its statistical population is the "members" of "active" agricultural cooperatives in *Lorestan*. The research instrument was a questionnaire whose face validity was determined according to the opinions of 15 members of the statistical community, its content validity was calculated using content validity ratio (CVR) and its reliability was calculated by Cronbach's alpha test which was 0.76 and the data was analyzed by SPSS and Amos software. According to the results of the one-sentence t-test, members' participation in the management of the cooperatives studied is above average, as well as the results of correlation tests of variables and the results of structural equation analysis of the research model. (Members' participation in general assemblies, members' participation in cooperative oversight, members' participation in management and members' economic participation,) and "success" of agricultural cooperatives was confirmed and the relationship between them with 99% confidence level showed a direct, positive and significant relationship. The results obtained in relation to the fit indices of the model showed that the research model has a good fit. In this regard, there was no significant difference between married and single men and women in terms of participation in cooperative activities, while there was a direct and significant relationship between the variables of age, membership history, education and members' shares in the success of cooperatives.

Key words:

Cooperatives, Member Participation, Success, Agricultural Cooperatives

Copyright © 2021, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract**1. Introduction**

One of the most experienced non-governmental organizations influential in the process of socioeconomic prosperity

and sustainable development of rural areas are cooperatives that are the core of encouraging people to "participation" and as a manifestation of the culture of participation in the field of economic and social activities play a pervasive role in improving the living conditions and increasing the income of villagers. Given the nature of the cooperative system, which is based on the presence and

* Corresponding Author:

Asghar Mohammadi, PhD

Address: Department of Sociology, Faculty of Humanities, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran.

Tel: +98 (913) 4085119

E-mail: Asghar.mo.de@gmail.com

participation of members, the issue of member participation as an important and influential factor in the "success" of cooperatives is a vital issue that needs to be addressed. The main issue that this research studies is what the "participation" of the members of "active" cooperatives have to do with the "success" of these cooperatives in achieving their set goals. Therefore, the present study tries to examine the relationship between members' participation in the management of cooperatives and their "success" by studying "active" agricultural cooperatives in *Lorestan* province.

2. Methodology

The method of this research is survey and it is an applied research in terms of purpose and is quantitative in terms of the nature of the data. The statistical population of the study is the members of agricultural cooperatives in *Lorestan* province, which were active in 2018. The volume of the statistical sample was calculated using Cochran's formula, so that a total of 354 people (elements) from the statistical population were selected as a sample. Also, regarding the research sampling method, according to the statistical population classification, the quota sampling method was proportional to the volume. The tool for collecting field data in this research was a questionnaire which in its design, in addition to the necessary care and attention in using the dimensions and indicators of research variables in compiling and adjusting the questionnaire questions, previous research studies were also used. The face validity of the questionnaire was assessed in a specialized panel by 15 members of agricultural cooperatives outside the original sample. To determine the content validity of the research tool, the content validity ratio (CVR) was used and to calculate the reliability of the research measurement tool, Cronbach's alpha method was used in a sample of 30 people outside the original sample. 0 were counted and data analysis was performed in two descriptive and inferential sections using SPSS and AMOS software.

3. Results

According to the results of the one-sentence t-test, members' participation in managing the studied cooperatives is higher than the average level. Also, the results of correlation tests of variables and structural equation analysis results of the research model regarding cooperatives indicate that members' participation in management and members' economic participation, and "success" of agricultural cooperatives were confirmed, and their relationship with a 99% confidence level was a direct, positive and significant relationship. The results obtained in relation to the

fit indices of the model showed that the research model has a good fit and the values of absolute, comparative, economic and relative indicators that have a significant effect on the variables of the research model, confirm the research model, and there is a direct and meaningful relationship between the variables of "members' participation in general assemblies, members' participation in supervising cooperatives, members' participation in management and members' economic participation" and the variable of "success" of cooperatives. There was no significance in terms of participation in cooperative activities, while there was a direct and significant relationship between the variables of age, membership history, education and the amount of members' share in the success of cooperatives.

4. Discussion

The present study aims to explain the sociological relationship between the participation of members and the success of agricultural cooperatives. Based on the research findings, the participation of members of agricultural cooperatives in the management of cooperatives can create economic and social functions for cooperatives in many ways. The results of the research indicate the impact of the dimensions of members' participation in the success of the cooperative in achieving the set goals. The high level of members' participation indicates the absence of contradiction among cooperative members, and this indicates the high ability of cooperative members to carry out development activities and progress and participation and intra-group interaction in cooperatives. Single and married men and women have been equally involved in the success of cooperatives and have worked to provide the desired relationship in participating in cooperatives. From the relationship between the variables of age, membership history, education and the amount of share of members in the variable of "success", it can be understood that this relationship is more evident at older ages and with an older history, which can be due to experience. Regarding personal knowledge of the benefits of membership in the cooperative and the higher share of members, the results show that the participation of members is higher. It also shows a positive and significant relationship between the dimensions of member participation and the success of the studied cooperatives; decisions made with the participation of members in the general assemblies of cooperatives have the necessary executive guarantee due to the active participation of members in these assemblies and the role that members play in these decisions. These findings overlap with the results of previous research more than other studies.

5. Conclusion

Considering the type of relationship and high impact of the success of these cooperatives on the participation of members in the management of cooperatives and the extraordinary role that the participation of members of cooperatives in the success and achievement of predetermined goals in this category plays, it is essential for the managers of these cooperatives and relevant officials to provide the necessary infrastructures to maximize participation of members in all affairs of cooperatives .

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

تبیین جامعه‌شناختی ارتباط بین «مشارکت اعضا» و «موفقیت» تعاونی‌های کشاورزی (مورد مطالعه: تعاونی‌های کشاورزی استان لرستان)

همت رحیمی^۱، اصغر محمدی^۲، منصور حقیقتیان^۳

۱- دانشجوی دکتری، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.
۲- استادیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.
۳- دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۰۷ دی ۱۳۹۹
تاریخ پذیرش: ۲۸ فروردین ۱۴۰۰

پژوهش حاضر که به روش پیمایشی انجام گرفته از نظر هدف تحقیقی کاربردی است، جامعه آماری آن اعضای تعاونی‌های «فعال» کشاورزی در لرستان است که تعداد ۳۵۴ نفر آن‌ها طبق فرمول کوکران از طریق نمونه‌گیری سهمیه‌ای متناسب با حجم، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه بود که روایی صوری آن طبق نظرات ۱۵ تن از اعضای جامعه آماری تعیین و روایی محتوای ابزار پژوهش با استفاده از نسبت اعتبار محتوا (CVR) و پایایی آن نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ محاسبه گردید که مقدار آن ۰/۷۶ شد و داده‌های تحقیق نیز به‌وسیله نرم‌افزارهای SPSS و Amos تحلیل گردیدند. مطابق نتایج آزمون t تک‌جمله‌ای مشارکت اعضا در اداره امور تعاونی‌های مورد مطالعه از سطح متوسط بالاتر است. همچنین نتایج آزمون همبستگی متغیرها و نتایج تحلیل معادلات ساختاری مدل تحقیق رابطه بین ابعاد مشارکت اعضا (مشارکت اعضا در مجامع عمومی، مشارکت اعضا در نظارت بر امور تعاونی، مشارکت اعضا در مدیریت و مشارکت اقتصادی اعضا) و «موفقیت» تعاونی‌های کشاورزی را تأیید نمود و ارتباط بین آن‌ها با سطح اطمینان ۹۹ درصد یک ارتباط مستقیم، مثبت و معنی‌دار نشان داده شد. نتایج کسب‌شده در رابطه با شاخص‌های برآزش حاصله مدل نشان داد که مدل تحقیق از برآزش مناسبی برخوردار است. در همین رابطه بین زنان و مردان متأهل و مجرد تفاوت معنی‌داری از لحاظ مشارکت در فعالیت‌های تعاونی وجود نداشت در حالی که بین متغیرهای سن، سابقه عضویت، تحصیلات و میزان سهام اعضا با موفقیت تعاونی‌ها رابطه مستقیم و معنی‌دار ملاحظه گردید.

کلیدواژه‌ها:

شرکت‌های تعاونی،
مشارکت اعضا، موفقیت،
تعاونی‌های کشاورزی

مقدمه

یکی از باسابقه‌ترین سازمان‌های مردم‌نهاد و تأثیرگذار در فرایند شکوفایی اقتصادی، اجتماعی و توسعه پایدار روستاهای کشور، شرکت‌های تعاونی هستند که هسته‌های بنیادین و اصلی ترغیب مردم به «مشارکت» و جامعه‌گرایی را تشکیل می‌دهند و به‌عنوان تجلی‌گاه فرهنگ مشارکت در عرصه فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی نقشی فراگیر در بهبود شرایط زندگی و افزایش درآمد روستائیان ایفا می‌نمایند.

تعاونی‌ها از آغاز پیدایش خود در اواسط قرن نوزدهم تاکنون، مسیر پرفرازونشیبی را گذرانده و توانسته‌اند با تکیه بر اصول عدالت‌جویی و دموکراسی نظر عموم مردم را به خود جلب نمایند و به رشد و توسعه پایدارشان ادامه دهند و مطابق دیدگاه بسیاری از صاحب‌نظران می‌توان ادعا داشت؛ سازمان تعاونی

از منطقی‌ترین ابزارهای اجتماعی- اقتصادی بشمار می‌رود که تاکنون توسط بشر اندیشیده شده و هدف آن انجام اموری خاص در شرایط ویژه و مورد اتفاق نظر مؤسسان آن است (Yousefi, 2016).

رفتار تعاون که نوعی بلوغ اجتماعی است، نشانه‌ای از عزم انسان‌ها و برخوردی اصولی و مبتنی بر اراده جمعی در برخورد با مسائل اقتصادی و اجتماعی است که بر همین اساس، در اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، بخش تعاون به‌عنوان یکی از پایه‌های نظام اقتصادی کشور قلمداد گردیده است، به‌طوری که تصریح بر وجود و فعالیت این بخش در قانون اساسی، نشان از اهمیتی دارد که طراحان این قانون برای موضوع مشارکت مردم در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی قائل بوده‌اند (Nezam Shahidi, 2011). در واقع جایگاه اعضا در بخش تعاون متفاوت از سایر بخش‌های اقتصادی است چرا که اعضا اساس

* نویسنده مسئول:

دکتر اصغر محمدی

نشانی: دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد دهقان، دانشکده علوم انسانی، گروه جامعه‌شناسی.

تلفن: ۴۰۸۵۱۱۹ (۹۱۳) +۹۸

پست الکترونیکی: Asghar.mo.de@gmail.com

زمینه تولید و ایجاد اشتغال در واحدهای فوق‌الذکر وجود دارد، فعال نمودن آن‌ها نقشی مهم و تأثیرگذار در ایجاد اشتغال مولد در سطح استان خواهد داشت، از طرفی؛ بر اساس گزارش‌های کارشناسان اداره کل تعاون استان از پیگیری مشکلات این دسته از تعاونی‌ها، بخش عمده‌ای از مشکلات آن‌ها مربوط به مسائل درونی تعاونی‌هاست و از دیدگاه بسیاری از اعضای این تعاونی‌ها به‌ویژه تعاونی‌های غیرفعال مطابق نوع نگاه خاصی که در غالب اعضای آن‌ها وجود دارد، فعال‌سازی تعاونی‌های موردنظر و دستیابی به «موفقیت» در تحقق اهداف تعیین‌شده آن‌ها، علی‌رغم استفاده قبلی از تسهیلات بانکی دولتی، صرفاً با استفاده مجدد از دریافت کمک‌های مالی دولت امکان‌پذیر است، در حالی که به نظر می‌رسد با توجه به ماهیت نظام تعاونی که مبتنی بر حضور و مشارکت اعضاست و محدودیت‌هایی که در کمک‌های دولتی وجود دارد، موضوع مشارکت اعضا به‌عنوان عاملی مهم و تأثیرگذار در موفقیت و فعال‌سازی بنگاه‌های مزبور یک مسئله حیاتی و قابل‌بررسی است. لذا مسئله اساسی که این تحقیق دنبال می‌نماید این است که «مشارکت» اعضای تعاونی‌های فعال چه ارتباطی با «موفقیت» این تعاونی‌ها در دستیابی به اهداف تعیین‌شده آن‌ها دارد؟ بر همین اساس، پژوهش حاضر سعی بر آن دارد تا با مطالعه تعاونی‌های فعال کشاورزی استان، ارتباط مشارکت اعضا در اداره امور تعاونی‌ها را با موفقیت آن‌ها بررسی و راهکارهای عملی مناسبی جهت فعال‌سازی تعاونی‌های غیرفعال کشاورزی استان ارائه نماید که تلاش در راستای تحقق این مهم با پیگیری اهداف اختصاصی ذیل دنبال می‌گردد:

۱- دستیابی به سطح مشارکت اعضای تعاونی‌های فعال کشاورزی.

۲- بررسی ارتباط مشارکت اعضای تعاونی‌های فعال با موفقیت آن‌ها.

مروری بر ادبیات تحقیق

مشارکت به معنای ایجاد نوعی همبستگی، تعلق و تلاش دسته‌جمعی میان افراد جامعه، به‌منظور نیل به یک نظام عادلانه اجتماعی است و از آنجا که تعاون و همکاری از اصول اولیه زندگی اجتماعی مردم است و از گذشته دور به‌عنوان یک ارزش مطرح بوده، لذا مشارکت در تعاونی‌ها از مسائل مهم اکثر جوامع در راستای موفقیت در برنامه‌های توسعه و پیشرفت مطرح است (Abrahimi, 2011). هابرماس نیز اعتقاد دارد که مفهوم مشارکت می‌تواند به‌عنوان پیش‌شرط برای گفتمانی دیده شود که تا اندازه‌ای توافقی اجتماعی را صرفاً برای حل و فصل برخوردهای بین‌ذی‌نفعان هدف‌گذاری می‌نماید (Gharani Arani, 2015).

جان^۱ و همکاران (۲۰۰۱) معتقدند که سه اصل سود و خدمات

قدرت در شرکت‌های تعاونی را تشکیل می‌دهند (Safari, 2010). لذا؛ مشارکت اعضای شرکت‌های تعاونی در اداره امور تعاونی و فعالیت‌های اجرایی به‌ویژه تعاونی‌های کشاورزی طبق بررسی‌های انجام‌شده و گزارش‌های منتشرشده در این زمینه سبب تحرک و پویایی تعاونی می‌گردد. از طرفی؛ بحث «مشارکت اعضا» در اداره امور شرکت‌های تعاونی یک موضوع تعیین‌کننده بوده و از جایگاهی ویژه برخوردار است.

در نظام تعاون مردم به لحاظ برخورداری از قدرت اندیشه، خلاقیت و نوآوری، ثروت اصلی محسوب می‌شوند، به این ترتیب هرگونه بهبود و پیشرفت و موفقیت در تعاونی‌ها تنها با همکاری مردم صورت می‌گیرد (Nezam Shahidi, 2011). لذا مطابق آنچه اشاره گردید اساس یک شرکت تعاونی بر مشارکت اعضا استوار است و بدون مشارکت اعضا، اهداف شرکت تعاونی محقق نخواهد شد و مشارکت اعضا در برنامه‌ها و استراتژی‌های توسعه شرکت‌های تعاونی پیش‌شرط عمده و کلیدی برای موجودیت آن است (Talib, 2010). به‌ویژه در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی که مشارکت اعضا تسهیل‌کننده مبادلات در فضای اجتماعی جامعه و تعاونی محسوب می‌گردد (Safari, 2010).

در تعاونی‌ها به دلیل ساختار و ماهیت دموکراتیک و الزام به حضور و نظارت کلیه اعضا در تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌های تعاونی طبق اساسنامه این دسته از شرکت‌ها، دامنه تأثیر مشارکت اعضا در آن‌ها به حدی است که چنانچه این مشارکت از سوی اعضا انجام نگیرد و یا به‌صورت ناقص انجام گیرد، کلیه فعالیت‌ها و حتی حیات تعاونی را با مسائل و مشکلات عدیده مواجه می‌نماید (Mohagheghi & kamran, 2017). به‌طوری که مطابق نتایج پژوهش‌های منتشره، در تعاونی‌هایی که مشارکت اعضا پایین بوده عملکرد و میزان موفقیت و دستیابی به اهداف در این دسته از تعاونی‌ها کاهش یافته و گاه تعطیلی آن‌ها را به دنبال داشته است (Rostami, 2014). حال آنکه، تعاون و همیاری و مشارکت جمعی از ابزارهای مناسب در برقراری عدالت اجتماعی و توسعه پایدار محسوب می‌گردد و بخش تعاون، با رویکرد اقتصادی - اجتماعی، تنها بخش اقتصادی است که با تأکید بر ارزش‌های انسانی و تشریک‌مساعی، رو به‌سوی اقتصادی مردمی دارد (Feyzabadi, 2010).

با توجه به نقش تعاونی‌های کشاورزی در ایجاد اشتغال مولد به‌ویژه در بخش روستایی جامعه و گسترش تعاملات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی طبق گزارش دفتر آمار و اطلاعات اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان لرستان تا پایان سال ۲۰۱۸ بیش از ۱۳۶۱ تعاونی در زیر بخش‌های (زراعت، باغبانی، دامداری، دامپروری، پرورش طیور و...) گرایش کشاورزی در این استان ثبت و تشکیل شده است که متأسفانه فقط ۴۶۰ واحد از تعاونی‌های مزبور یعنی حدود یک سوم آن‌ها فعال هستند که با عنایت به سرمایه‌گذاری‌های انجام‌شده و ظرفیت مناسبی که در

1. John

اولیبسی^۳ (۲۰۱۱) در تحقیق خود در بررسی تأثیر مشارکت اعضاء در فعالیتهای تعاونی بر عملکرد تعاونی چندمنظوره (MCS) در LGA جنوبی اوکوا از ایالت آنمبرا، نیجریه عنوان می‌دارند که مشارکت اعضاء در فعالیتهای تعاونی تحت تأثیر ویژگی‌های اجتماعی اقتصادی آن‌ها قرار دارد و بین مشارکت اعضاء و عملکرد تعاونی رابطه معنی‌داری وجود دارد. به همین ترتیب، به‌منظور تقویت مشارکت اعضاء و عملکرد تعاونی، توصیه می‌نمایند که اعضاء تعاونی در مشارکت در فعالیتهای تعاونی بیشتر مورد توجه واقع شده و در تصمیم‌گیری‌ها دخالت داده شوند. از طرفی کیا^۴ و همکاران (۲۰۱۵) در بررسی «سرمایه اجتماعی، مشارکت اعضاء و عملکرد تعاونی در ژجیانگ چین»، وجود ارتباط مثبت بین ابعاد مختلف سرمایه اجتماعی و مشارکت اعضاء در آموزش و جلسات عمومی تعاونی را تأیید می‌نمایند. در همین راستا محرزایل^۵ و همکاران (۲۰۱۶) بر اساس مطالعه خود اعتقاد دارند که مشارکت اعضاء در تعاونی و داشتن طرح و برنامه استراتژیک از عوامل اصلی موفقیت و مؤثر بر عملکرد تعاونی‌ها در ناحیه کوتا ستار کشور مالزی هستند.

همان‌طور که در بحث مرور پژوهش‌های گذشته در ارتباط با موضوع مورد مطالعه ملاحظه گردید، وجود ارتباط بین ابعاد مختلف مشارکت اعضاء شرکت‌های تعاونی و موفقیت آن‌ها مورد تأکید و تأیید قرار گرفت. همچنین در اکثر مطالعات اخیر، عامل‌های اقتصادی و اجتماعی و زمینه‌ای را دارای نقش و تأثیر اساسی بر میزان مشارکت اعضاء در تعاونی‌ها مطرح نمودند و مطالعه حاضر نیز گامی مؤثر برای شروع مطالعات عمیق در جهت توسعه تعاونی‌های روستایی و ارائه راهکارهای کاربردی در راستای احیاء و فعال‌سازی تعاونی‌های غیرفعال با تأکید بر تأثیر و نقش مشارکت اعضاء در تعاونی‌ها خواهد بود.

با توجه به مبانی نظری و مطالعات پیشین تحقیق به‌ویژه نظریه پارسونز تبیین وی از پدیده مشارکت را می‌توان در «هدف عقلانی» و «کنش ارادی» خلاصه کرد. از آنجایی که تعاونی‌ها بر پایه مشارکت شکل می‌گیرند، در واقع این امر یک هدف عقلانی تلقی می‌گردد و لذا کنش ارادی برای وصول به آن صورت می‌گیرد. این کنش‌ها به تدریج به‌صورت الگودار درمی‌آیند و یک گستره ارزشی را ایجاد می‌نمایند و همین امر ترویج ارزش مشارکت میان اعضاء و در نهایت موفقیت تعاونی‌ها را به دنبال خواهد داشت. از طرفی، یکی از جنبه‌های ارادی کنش، مشارکت اجتماعی است و مشارکت اجتماعی یک موضوع ارادی است که افراد بایستی آن را باور داشته باشند، زیرا، رفتاری است که هدفی عقلانی در خود دارد. بنابراین اگر شرکت‌های تعاونی تولیدی را به‌عنوان یک اجتماع کوچک در نظر داشته باشیم که مبتنی بر

بهرتر، آزادی عضویت و رعایت انصاف و عدالت از اصول مهم و مؤثر در موفقیت تعاونی‌ها هستند و با توجه به اینکه این سه عامل از عوامل مؤثر در افزایش مشارکت افراد به حساب می‌آیند، می‌توان از آن‌ها در تبیین مشارکت در تعاونی‌های تولیدی نیز سود برد. مطابق مطالعه نکویی نائینی و علی بیگی (۲۰۱۲) ضمن اینکه میزان مشارکت اعضاء در مدیریت تعاونی‌های روستایی استان اصفهان نامناسب است، ولی بین متغیر مشارکت اعضاء و موفقیت تعاونی‌های کشاورزی رابطه کاملاً معنی‌داری وجود دارد. همچنین بر اساس بررسی امینی و همکاران (۲۰۱۵) در خصوص عامل‌های درون‌سازمانی مؤثر بر موفقیت شرکت‌های تعاونی تولیدی کشاورزی استان اصفهان؛ مهارت مدیران، مشارکت اعضاء و تحصیلات اعضاء بیشترین تأثیر را بر موفقیت تعاونی‌ها دارد. به‌زعم زارع شاه‌آبادی (۲۰۱۶) در بررسی عوامل اجتماعی، فرهنگی مرتبط با موفقیت تعاونی‌های تولیدی شهر یزد، میزان موفقیت تعاونی‌های تولیدی بالاتر از متوسط بوده و بین تحصیلات، مشارکت، آموزش و سرمایه فرهنگی با موفقیت تعاونی‌های تولیدی رابطه‌ی مثبت و معنادار وجود دارد. در همین راستا کلانتری (۲۰۱۳) نیز در تحقیق خود بیان می‌دارد که سطح تحصیلات و تجربه، مدیریت اعضاء و منابع مالی، ساختار سازمانی و کارکرد اعضاء، مهم‌ترین عوامل در موفقیت تعاونی‌های کشاورزی بوده به‌گونه‌ای که عوامل مزبور نزدیک به ۸۹ درصد از واریانس را تبیین نموده‌اند. فاریابی و احمدوند (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان «تعیین‌کننده‌های عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی در جنوب استان کرمان» بیان داشتند، عملکرد کلی تعاونی در سطح نسبتاً مطلوبی است و نتایج حاصل از واکاوی مقایسه‌ای عملکرد تعاونی و نیازهای خدماتی کشاورزان نیز از سازگاری نسبی فعالیت‌های خدماتی تعاونی با نیاز کشاورزان عضو حکایت داشت. همچنین، مؤلفه‌های اعطای رایگان ماشین‌آلات کشاورزی، نحوه برخورد با اعضاء، مشارکت اعضاء و میزان تحصیلاتشان، تخصیص اعتبارات و رضایت شغلی مدیرعامل به‌عنوان تعیین‌کننده‌های مهم و معنادار در پیش‌بینی عملکرد تعاونی تولید روستایی شناسایی گردیدند. از سویی تحقیق بلالی و احمدی (۲۰۱۸) در خصوص عوامل اثرگذار در بهبود عملکرد تعاونی تولید روستایی سوادکوه نیز نشان داد که علاوه بر همدلی اعضاء، ارکان مدیریت، حمایت دولت، وجود اتحادیه فروش و عامل مشارکت‌پذیری اعضاء از جمله عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی است.

نوریزاد^۲ (۲۰۱۱) نیز بر اساس مطالعه خود بیان می‌دارد که سه عامل مشارکت مدیریتی، رهبری اثربخش و حمایت مهم‌ترین عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها در مالزی هستند که به لحاظ ترتیب اهمیت، رهبری اثربخش مهم‌ترین عامل و سپس عامل مشارکت مدیریتی و پس از آن حمایت است. همچنین تایو و

3. Tauo & Olabisi
4. Anemira
5. Qiao Liang
6. Mahazril

2. Nurizad

مقیاس لیکرت تدوین گردید. بررسی اعتبار صوری پرسشنامه در یک پانل تخصصی به‌وسیله ۱۵ نفر از اعضای تعاونی‌های کشاورزی خارج از نمونه اصلی به‌منظور تعیین میزان عدم تناسب، سطح دشواری سؤالات و ابهام در معانی کلمات انجام شد و نظرات اصلاحی آن‌ها در حد تغییرات بسیار جزئی اعمال گردید. برای تعیین اعتبار محتوا ابزار پژوهش، نسبت اعتبار محتوا (CVR) مورد استفاده قرار گرفت که بدین منظور، پرسشنامه در اختیار ۳ نفر از اعضای هیئت علمی گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی دهقان اصفهان و ۸ نفر از کارشناسان خبره بخش تعاون شاغل در اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان لرستان قرار گرفت که نظرات خود را در قالب عبارات «اساسی است»، «اساسی نیست ولی مفید است» و «اساسی نیست» ارائه نمایند. پاسخ‌ها بر اساس فرمول CVR محاسبه و با جدول تصمیم‌گیری لاواشی انطباق داده شد. میانگین CVR کل پرسشنامه برابر ۰/۸۶ شد که از مقدار جدول لاواشی (۰/۵۶) بالاتر است، لذا هیچ سؤالی قابل حذف شناسایی نشد.

جهت محاسبه ضریب اعتماد یا قابلیت پایایی ابزار اندازه‌گیری تحقیق از روش آلفای کرونباخ در یک نمونه ۳۰ نفری خارج از نمونه اصلی استفاده گردید و میزان آلفای کرونباخ هر کدام از متغیرهای تحقیق با استفاده از نرم‌افزار SPSS مشخص و تعیین شد، به طوری که میزان آلفای هر کدام از متغیرها بالای ۰/۷ و میزان کل آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق ۰/۷۶ احصاء گردید.

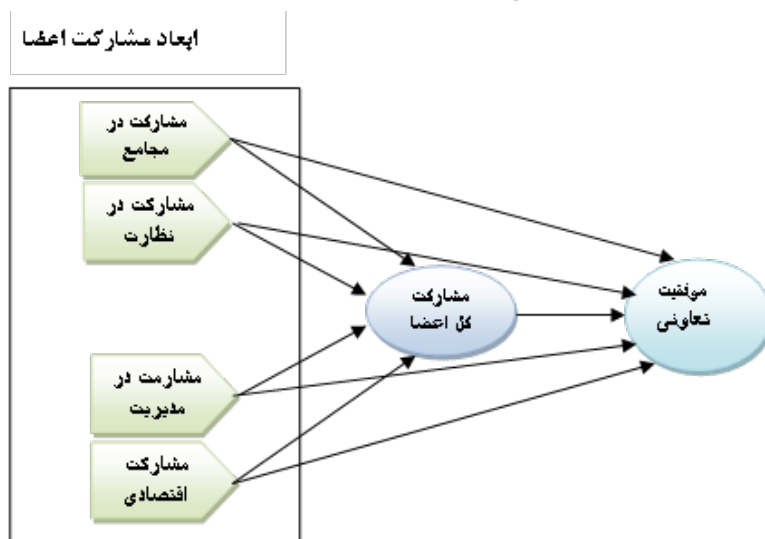
تحلیل داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی و به‌کارگیری روش‌های آماری توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و AMOS انجام گرفت و در انجام پژوهش سعی شد ملاحظات اخلاقی لازم مثل محرمانه نگه داشتن اطلاعات، رعایت شرایط و زمان کاری پاسخگویان و اطمینان از رضایت کامل آن‌ها تا حد امکان مورد نظر واقع گردد.

ارزش‌هایی شکل گرفته است، امر «مشارکت» می‌تواند یکی از آن ارزش‌هایی باشد که در تعاملات میان اعضا ایجاد می‌گردد. در نتیجه چنانچه در شرکت‌های تعاونی مشارکت به‌عنوان یکی از ارزش‌های مسلط تبدیل شود، می‌تواند از جمله عوامل اساسی و اثرگذار در راستای تحقق اهداف تعاونی‌ها باشد. لذا؛ با عنایت به مبانی نظری و مطالعات پیشین مدل نظری تحقیق به شرح ذیل تدوین گردید (تصویر شماره ۱).

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به روش پیمایشی انجام شده و از نظر هدف یک پژوهش کاربردی است و از لحاظ ماهیت داده‌ها نیز از نوع کمی است. جامعه آماری تحقیق را اعضای تعاونی‌های کشاورزی در استان لرستان که در سال ۱۳۹۷ فعال و مشغول فعالیت بودن، تشکیل داده است که شامل ۴۶۰ واحد تعاونی در گرایش‌های زراعت، باغداری، دامداری، دامپروری، شیلات و پرورش طیور با عضویت ۴۵۸۷ نفر است. حجم نمونه آماری با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید که تعداد ۳۵۴ نفر (عنصر) از جامعه آماری به‌عنوان نمونه تعیین شد. همچنین؛ روش نمونه‌گیری پژوهش با توجه به طبقه‌بندی جامعه آماری، روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای متناسب با حجم بود و واحد تحلیل آن در بخش کمی «فرد» است.

ابزار جمع‌آوری داده‌های میدانی در این پژوهش پرسشنامه بود که در طراحی آن علاوه بر به‌کارگیری ابعاد و شاخص‌های متغیرهای پژوهش در تدوین و تنظیم سؤالات پرسشنامه، مطالعات کلانتری (۲۰۱۳)، امینی و همکاران (۲۰۱۵) و محرازیل و همکاران (۲۰۱۶) نیز مورد بهره‌برداری قرار گرفت. بنابراین پرسشنامه اولیه در دو بخش؛ بخش اول شامل سؤالات جمعیت‌شناختی و بخش دوم؛ سؤالات مربوط به متغیرهای تحقیق مطابق جدول شماره ۱، در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای

تصویر ۱. مدل نظری تحقیق. مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۱. ابعاد و گویه‌های متغیرهای تحقیق.

متغیر	ابعاد	گویه‌ها	الفای کرونباخ
مشارکت در مجامع عمومی	مشارکت در	شرکت فعال من در جلسه انتخاب هیئت‌مدیره و بازرسان تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	۰/۷۷
		شرکت فعال من در جلسه بررسی اسناد مالی و عملکرد تعاونی با موفقیت تعاونی دارای ارتباط است.	
مشارکت اعضا در امور تعاونی	مشارکت در نظارت	شرکت فعال من در جلسه رسیدگی به سود و زیان تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	۰/۷۸
		شرکت فعال من در جلسه تصمیم‌گیری در مورد ذخایر و اندوخته‌های تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
مشارکت اقتصادی	مشارکت	شرکت فعال من در جلسه تنظیم و تصویب مقررات داخلی تعاونی با موفقیت تعاونی دارای ارتباط است.	۰/۷۵
		شرکت فعال من در جلسه برنامه‌ریزی و تعیین خط و مشی آتی تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
موفقیت تعاونی	موفقیت تعاونی	شرکت فعال من در جلسه تغییرات موردنیاز در مواد اساسنامه تعاونی با موفقیت تعاونی دارای ارتباط است.	۰/۷۶
		شرکت فعال من در جلسه بررسی کاهش یا افزایش سرمایه تعاونی با موفقیت تعاونی دارای ارتباط است.	
		شرکت فعال من در جلسات تصمیم‌گیری در مورد عزل یا قبول استعفای هیئت‌مدیره با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		اعتقاد دارم استفاده از نظر تخصصی و فنی من در مورد فعالیت‌های تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		نظارت من بر درآمد تعاونی به‌واسطه عضویتیم با موفقیت تعاونی ارتباط دارد.	
		نظارت من در تقسیم سود و زیان تعاونی به‌واسطه عضویتیم با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		نظارت من در میزان تحقق برنامه‌های تعاونی به‌واسطه عضویتیم با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		نظارت من بر کیفیت محصولات تولیدی تعاونی به‌واسطه عضویتیم با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		نظارت من در محاسبه و تقسیم سود و زیان تعاونی به‌واسطه عضویتیم با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		نظارت من در فروش محصولات تعاونی به‌واسطه عضویتیم با موفقیت تعاونی ارتباط دارد.	
		نظارت من در بازاریابی و تبلیغات تعاونی به‌واسطه عضویتیم با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		تعدیه کامل بهای سهام خریداری‌شده من از تعاونی با موفقیت تعاونی دارای ارتباط است.	
		افزایش میزان سرمایه‌گذاری من در تعاونی با موفقیت تعاونی دارای ارتباط است.	
		خودداری و کمک مالی من به تعاونی در مواقع ضروری با موفقیت تعاونی مرتبط است.	
		آورده غیر نقدی من در تعاونی با موفقیت تعاونی دارای ارتباط است.	
		تضمین و ارائه ضمانت مالی برای تعاونی از طرف من با موفقیت تعاونی دارای رابطه است.	
		هرگونه فعالیت اقتصادی من خارج از تعهدات عضویت در راستای فعالیت تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		پذیرش سمت مدیریت تعاونی اداری به‌واسطه تعهد و مسئولیتیم در قبال تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		پذیرش سمت مدیریت مالی تعاونی به‌واسطه تعهد و مسئولیتیم در قبال تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		پذیرش سمت مدیریت تولید، تعاونی به‌واسطه تعهد و مسئولیتیم در قبال تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		پذیرش سمت مدیریت تولی تعاونی د به‌واسطه تجربه و تخصصم در کار گروهی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		پذیرش سمت مدیریت فروش تعاونی به‌واسطه تعهد و مسئولیتیم در قبال تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		پذیرش سمت مدیریت بازاریابی تعاونی به‌واسطه آشناییم با فعالیت تعاونی با موفقیت تعاونی رابطه دارد.	
		تولید محصولات تعهدشده مطابق اساسنامه تعاونی	
		تولید کالا و محصولات موردنیاز جامعه توسط تعاونی	
		تحقق اهداف میزان تولید اسمی تعهد شده توسط تعاونی	
		تطابق اشتغال ایجادشده با نیاز جامعه توسط تعاونی	
		فراهم شدن شغل موردنظر من در تعاونی	
		اشتغال ایجادشده در تعاونی مطابق تعهد اسمی تعاونی	
		داشتن همکاری و هم‌فکری من با اعضای تعاونی	
		مشارکت داوطلبانه من در تصمیمات تعاونی	
		بهرتر شدن میزان درآمد و قدرت خرید من از زمان عضویت در تعاونی	
		ارتقاء ارزش سهام یا سرمایه من از ابتدای عضویت در تعاونی تا به حال	
		رضایت من از محیط کاری و قوانین کلی حاکم بر تعاونی	

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

تعریف متغیرهای تحقیق

مشارکت

تعریف نظری: مشارکت را نوعی کنش هدفمند در فرایند تعاملی بین کنشگر و محیط اجتماعی او در جهت نیل به هدف‌های معین و از پیش تعیین شده تعریف کرده‌اند. از حیث مفهومی واژه مشارکت به معنای شراکت و همکاری در کاری، امری یا فعالیتی و حضور در جمع، گروه و سازمان جهت بحث و تصمیم‌گیری چه به صورت فعال و چه به صورت غیرفعال است. در مجموع، جوهره اصلی مشارکت را باید در فرایند درگیری، فعالیت و تأثیرپذیری دانست (Alavi Tabar, 2001).

تعریف عملی: منظور از مشارکت اعضاء در این طرح تحقیقاتی به مفهوم حضور فعال اعضاء تعاونی‌های کشاورزی در کلیه امور مربوط به اداره و فعالیت تعاونی‌های مورد مطالعه است که مشارکت در مجامع عمومی (عادی و فوق‌العاده)، مشارکت در مدیریت، مشارکت اقتصادی اعضاء در تعاونی و مشارکت اعضاء در نظارت بر امور تعاونی را شامل می‌شود که در ذیل تعریف عملی ابعاد مشارکت مورد اشاره واقع می‌گردد.

شرکت در مجامع عمومی: منظور از شرکت اعضاء در مجامع عمومی در این تحقیق یعنی اینکه اعضاء تعاونی‌های مورد مطالعه در کلیه مجامع عمومی - بالاترین مرجع اتخاذ تصمیم در تعاونی‌ها - که برگزاری آن به صورت سالانه است و نیز مجمع عمومی فوق‌العاده تعاونی که بر حسب ضرورت برگزار می‌شود، به منظور اتخاذ تصمیمات مهم تعاونی حضور فعال و مؤثر داشته باشند.

مشارکت اقتصادی: منظور از مشارکت اقتصادی اعضاء در این پژوهش عبارت است از؛ سرمایه‌گذاری مالی لازم اعضاء به تناسب میزان سهامشان در تعاونی جهت تأمین و یا افزایش سرمایه مورد نیاز شرکت علاوه بر خرید حداقل سهام مقرر در اساسنامه، انجام گیرد.

مشارکت در مدیریت: منظور از مشارکت در مدیریت اعضاء در این تحقیق عبارت است از؛ پذیرش سمت‌های مدیریتی و اداری از سوی اعضاء، مثل پذیرش سمت‌های مدیرعاملی، مدیریت داخلی، مدیریت فروش و بازاریابی و...

موفقیت

تعریف نظری: موفقیت در سازمان‌های تعاونی با میزان کارایی و بازدهی و بهره‌ای که به اعضاء خود می‌رساند و توفیق آن در نفع یا کاهش بهره‌کشی از جامعه ارزیابی می‌شود (Prakashi, 1999).

تعریف عملی: از آنجائی که همه شرکت‌های تعاونی تولیدی (تعاونی‌های تولیدی کشاورزی) قبل از تأسیس اجباراً بایستی یک

مجوز فعالیت از دستگاه تخصصی مربوطه دریافت نمایند که بر اساس طرح توجیهی اولیه تعاونی، مقدار ظرفیت اسمی تعاونی از نظر تولید و اشتغال در آن مشخص و اعلام می‌گردد که به عنوان تعهد تعاونی در زمینه ایجاد اشتغال و تولید در اساسنامه تعاونی‌ها طرح و تصویب می‌شود و تحت عنوان اهداف اولیه تعاونی در ارتباط با تولید و اشتغال مطرح است که در این تحقیق منظور از «موفقیت» برای تعاونی‌ها عبارت است از؛ دستیابی تعاونی به اهداف مورد نظر اعضاء تعاونی مصرح در اساسنامه تعاونی‌های مورد مطالعه در خصوص تولید و اشتغال.

یافته‌ها

مطابق نتایج حاصل از تحلیل داده‌های جمعیت شناختی پژوهش، خلاصه اطلاعات احصاء شده دموگرافی تحقیق به شرح جدول شماره ۲ است.

همان‌طور که در جدول شماره ۲ ملاحظه می‌گردد اکثریت پاسخگویان (۷۴ درصد) مرد بوده و بالای ۸۵ درصد آن‌ها متأهل هستند، همچنین؛ اکثریت پاسخگویان (بیش از ۵۹ درصد) سابقه عضویت خود را بین ۶ تا ۱۰ سال عنوان داشته‌اند به طوری که افراد مزبور سن خود را اکثراً (۶۵ درصد) در حدود ۲۱ تا ۴۰ سال مطرح کرده‌اند.

بر اساس تحلیل داده‌ها، طبق اطلاعات جدول شماره ۳، در خصوص متغیر جنسیت و تأهل، نتایج آزمون کی دو نشان‌دهنده عدم وجود تفاوت معنی‌دار میان متغیرهای وضعیت تأهل و جنسیت اعضاء با «موفقیت» شرکت‌های تعاونی است. به عبارت دیگر؛ باید گفت هر دو جنس زنان و مردان و همچنین افراد مجرد و متأهل در ارتباط با موفقیت تعاونی‌های مورد مطالعه به یک اندازه درگیر بودن.

همچنین طبق داده‌های جدول شماره ۳، میزان ضریب همبستگی آزمون پیرسون بیانگر این است که سایر متغیرهای دموگرافیک پژوهش (میزان تحصیلات، میزان سهام، سابقه عضویت و سن اعضا) با موفقیت تعاونی دارای رابطه و همبستگی هستند.

با عنایت به اینکه استفاده از آزمون‌های پارامتریک مشروط به نرمال بودن داده‌های پژوهشی است، لذا؛ آزمون گلو موگروف اسمیرنوف برای تمامی متغیرهای تحقیق انجام گرفت و سطح معنی‌داری داده‌ها در آزمون مذکور بیشتر از ۰/۰۵ احصاء شد، بنابراین اطمینان از وضعیت نرمال بودن برای تک‌تک داده‌های پژوهش حاصل گردید.

اطلاعات مربوط به سنجش سطح مشارکت اعضاء در اداره امور تعاونی‌ها بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای در جدول ذیل خلاصه شده است (جدول شماره ۴).

جدول ۲. اطلاعات دموگرافی پژوهش.

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی	متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	زن	۹۲	۲۱ تا ۳۰ سال	۱۱۰	۳۱
	مرد	۲۶۲	۳۱ تا ۴۰ سال	۱۲۰	۳۴
تاهل	مجرد	۵۱	سن	۹۱	۲۵/۸
	متاهل	۳۰۳	۴۱ تا ۵۰ سال	۳۳	۹/۲
تحصیلات	دیپلم و متوسطه	۲۵۱	۵ و کمتر از ۵ سهم	۸۶	۲۴/۲
	فوق دیپلم و لیسانس	۹۵	میزان سهام	۱۸۸	۵۳/۱
سابقه عضویت	فوق لیسانس و بالاتر	۸	۱۱ تا ۱۵ سهم	۸۰	۲۲/۷
	۵ سال و کمتر	۹۹			
	۶ تا ۱۰ سال	۲۱۲			
	۱۱ تا ۱۵ سال	۴۳			
		۲۸/۱			
		۵۹/۹			
		۱۲			

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۳. نتایج آزمون ارتباط متغیرهای دموگرافیک تحقیق با موفقیت تعاونی‌های تولیدی.

متغیر	نوع آزمون	موفقیت تعاونی	متغیر	نوع آزمون	موفقیت تعاونی
میزان تحصیلات	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۲۴۸-	سن اعضا	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۵۳**
	سطح معنی‌داری (sig.)	۰/۰۰۰	جنسیت	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۰۰۱
میزان سهام	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۲۶**	وضعیت تاهل	مقدار آزمون کی دو	۰/۰۴۳-
	سطح معنی‌داری (sig.)	۰/۰۰۱		سطح معنی‌داری (sig.)	۰/۷۲۳
سابقه عضویت	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۲۲**		مقدار آزمون کی دو	۰/۰۳۲-
	سطح معنی‌داری (sig.)	۰/۰۰۱		سطح معنی‌داری (sig.)	۰/۲۹۴

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۴. تخمین آزمون تی تک نمونه‌ای (بررسی سطح مشارکت ابعاد مشارکت اعضا).

متغیر	آمار توصیفی		آمار استنباطی	
	انحراف معیار	میانگین	اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری
مشارکت در مجامع	۰/۶۳	۳/۷۱	۰/۶۴	۰/۰۰۰
مشارکت در مدیریت	۰/۷۴	۳/۶۲	۰/۸۳	۰/۰۰۱
مشارکت اقتصادی	۰/۵۸	۳/۸۳	۰/۴۷	۰/۰۰۱
مشارکت در نظارت	۰/۷۹	۳/۵۷	۰/۵۱	۰/۰۰۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

همان‌گونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، مقدار آزمون t تک‌جمله‌ای حاکی از وجود تفاوت معنی‌دار مقدار میانگین ابعاد مشارکت اعضای شرکت‌های تعاونی مورد مطالعه با مقدار فرضی (۳) است. لذا می‌توان بیان داشت که میزان مشارکت اعضا و ابعاد آن به صورت معناداری بالاتر از حد متوسط آن واقع شده است. به عبارت دیگر؛ طبق داده‌های جدول فوق سطح مشارکت اعضا در اداره امور تعاونی‌های مورد مطالعه از سطح متوسط بالاتر است.

به منظور بررسی ارتباط میان ابعاد مشارکت اعضا (مشارکت اعضا در مجامع عمومی تعاونی‌ها، مشارکت اعضا در نظارت بر امور تعاونی‌ها، مشارکت اعضا در امور مدیریتی تعاونی‌ها و مشارکت اقتصادی اعضا در تعاونی‌ها) و متغیر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی که از نوع فاصله‌ای و نرمال هستند، آزمون پیرسون مورد استفاده واقع گردید که نتایج حاصل از آزمون مزبور به صورت خلاصه در جدول شماره ۵ نشان داده شده است.

است که برای این شاخص مقادیر ۱ تا ۵ مناسب و مقادیر نزدیک به ۲ تا ۳ بسیار خوب تفسیر می‌شود (Shomakher & Lomex, 2013). طبق داده‌های جدول شماره ۶، مقدار کای اسکور نسبتی ۱/۶۱ است که حکایت از مقبولیت مدل دارد. شاخص ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده (RMSEA) گویای این است که آیا مدل تدوین شده می‌تواند قابل قبول باشد یا خیر، این شاخص به‌عنوان یکی از شاخص‌های بدی برازش مطرح است، مقدار آن بین یک تا صفر تغییر می‌کند و هرچه مقدار به‌دست آمده آن کوچک‌تر باشد یعنی به صفر نزدیک‌تر باشد، بیانگر این است که مدل تدوین شده مقبول‌تر تلقی می‌گردد (Ghasemi, 2014). این پارامتر در جدول شماره ۶، مقدار ۰/۰۶ را برای مدل تدوین شده نشان می‌دهد که حاکی از قابل قبول بودن مدل است.

همچنین شاخص‌های تطبیقی که جهت بررسی مقبولیت مدل بر اساس مقایسه آن با مدل استقلال تدوین می‌گردند، مقادیری بین صفر تا یک را به خود می‌گیرند به طوری که مقادیر بالای ۰/۹۰ در اغلب منابع به مقادیر قابل قبول تفسیر می‌گردد (Abarashi, 2013). همان طوری که در جدول ملاحظه می‌گردد، شاخص برازش توکر-لویس (TLI) برابر با ۰/۹۰۴ و شاخص برازش تطبیقی (CFI) برابر ۰/۹۰۲ است و از آنجایی که مقادیر آن‌ها بیش از ۰/۹۰ است، مطابق این شاخص‌ها نیز، مدل قابل قبول تلقی می‌گردد. علاوه بر شاخص‌های مزبور، تحلیل و بررسی شاخص‌های مقتصد نیز جهت مقبولیت مدل از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است که برای شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI) و شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI) مقادیر ۰/۵۰ و بالاتر قابل قبول محسوب می‌گردد (Ghasemi, 2014). همان‌طور که در جدول شماره ۶ قابل ملاحظه است، مقدار شاخص برازش هنجار شده ۰/۶۲۱ و مقدار شاخص برازش تطبیقی مقتصد ۰/۷۴۵ است که مقادیر هر دو شاخص قابل قبول تلقی می‌گردند. بنابراین بر اساس شاخص‌های کلی برازش مدل که مقدار هر کدام از شاخص‌های اصلی آن در جدول شماره ۶ آمده است، می‌توان ادعا نمود که مدل تدوین شده تحقیق قابل قبول محسوب می‌گردد.

ب) بررسی نسبت‌های بحرانی مدل

مطابق داده‌های جدول شماره ۷، بررسی مقدار نسبت بحرانی (C.R) مدل معادلات ساختاری تحقیق برای هر کدام از متغیرهای تحقیق در سطح معنی‌داری کوچک‌تر از ۰/۰۵، از میزان ۱/۹۶ بیشتر است و این مقادیر یعنی وجود تفاوت معنادار ضریب تأثیر محاسبه شده با صفر است، به عبارت دیگر؛ یعنی کلیه بارهای عاملی با مقدار صفر دارای تفاوت معنادار هستند، لذا این موضوع بیانگر وجود رابطه معنی‌دار بین متغیرهای مشارکت در مجامع عمومی، نظارت بر امور تعاونی‌ها، مشارکت در امور مدیریتی و مشارکت اقتصادی اعضای در تعاونی‌ها با میزان موفقیت تعاونی‌های تولیدی است.

بر اساس داده‌های جدول شماره ۵، آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که بین متغیرهای مشارکت اعضای در مجامع عمومی تعاونی‌ها، مشارکت اعضای در نظارت بر امور تعاونی‌ها، مشارکت اعضای در امور مدیریتی تعاونی‌ها و مشارکت اقتصادی اعضای در تعاونی‌ها با «موفقیت» تعاونی‌های مورد مطالعه در سطح اطمینان ۹۹ درصد ($\text{sig} = 0.00/0$) رابطه‌ای مثبت و معنی‌دار وجود دارد و همچنین میزان شدت همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته تحقیق مطابق اطلاعات جدول فوق، حاکی از وجود ارتباط مستقیم و قوی بین متغیرهای مستقل و وابسته است، به عبارت دیگر؛ با افزایش میزان هر کدام از متغیرهای مشارکت در مجامع عمومی، نظارت بر امور تعاونی‌ها، مشارکت در امور مدیریتی و مشارکت اقتصادی اعضای در تعاونی‌ها، میزان «موفقیت» تعاونی‌های مورد مطالعه نیز افزایش پیدا می‌کند و بالعکس.

تحلیل معادلات ساختاری پژوهش

در این قسمت از پژوهش، ارتباط متغیر مشارکت اعضای و ابعاد آن (مشارکت در مجامع عمومی، نظارت بر امور تعاونی‌ها، مشارکت در امور مدیریتی و مشارکت اقتصادی اعضای) با میزان موفقیت تعاونی‌های کشاورزی به‌عنوان متغیر وابسته، از طریق نرم‌افزار Amos با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد بررسی واقع گردیده است. لذا ابتدا مدل تحلیل عامل و تحلیل مسیر برای همه متغیرها و ابعاد آن‌ها به‌وسیله نرم‌افزار ایموس تدوین شد و پس از طراحی مدل اولیه، مدل ساختاری اصلاح شده پژوهش مطابق تصویر شماره ۲ ترسیم گردید.

الف) برازش ونیکویی مدل

در جدول شماره ۶، مقادیر شاخص‌های مطلق، تطبیقی و شاخص‌های اقتصادی و نسبی که دارای تأثیری مهم در متغیرهای مدل هستند درج گردیده است. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد؛ مطابق داده‌های جدول مزبور وجود کای اسکور غیر معنادار (CMIN) برابر ۸۶۷۲/۵۱۷ مدل مفروض (که نزدیک کای اسکور مدل استاندارد است) و سطح معناداری ($P = 0.00$) نتیجه‌ای مطلوب را به نمایش می‌گذارد، اما در این میان نقش درجه آزادی (DF) نیز از اهمیت برخوردار است، به گونه‌ای که هرچه درجه آزادی مدل از درجه آزادی یک مدل اشباع شده (برابر با صفر) دور و به درجه آزادی یک مدل استقلال نزدیک شود، باید تلقی مطلوب‌تری از مدل داشت.

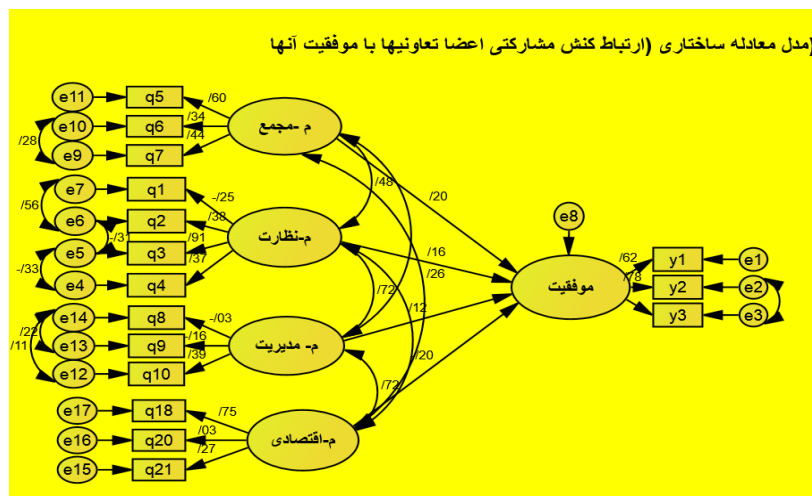
بر اساس داده‌های مدل پارامترهای آزاد برای مدل تدوین شده (NPAR) که مقدار آن ۵۲ است، بیانگر این است که محقق در تدوین مدل درجات آزادی را به راحتی هزینه ننموده است که این شرایط موضوعی قابل قبول است. همچنین نسبت کای اسکور به درجه آزادی (CMIN/DF) جهت قضاوت در مورد مدل تدوین شده و حمایت داده‌ها از آن، از جمله شاخص‌های مناسب

جدول ۵. نتایج آزمون پیرسون بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته.

مقدار r (همبستگی پیرسون)	تعداد نمونه	سطح معنی داری (sig.)	ابعاد مشارکت اعضا (متغیرهای مستقل)
% ۷۵/۲	۳۵۴	**./۰۰۰	مشارکت اعضا در مجامع
% ۷۶/۵	۳۵۴	**./۰۰۰	مشارکت اعضا در نظارت
% ۶۳/۸	۳۵۴	**./۰۰۰	مشارکت اعضا در مدیریت
% ۶۲/۳	۳۵۴	**./۰۰۰	مشارکت اقتصادی اعضا

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۲. مدل تدوین شده تحقیق. مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۶ داده‌های شاخص‌های کلی برازش مدل تدوین شده تحقیق و مدل استاندارد.

مدل	معادل فارسی شاخص	شاخص	نوع شاخص
مدل استاندارد	مدل تحقیق		
۳۹	۵۲	پارامترهای آزاد برای مدل تدوین شده	NPAR
۸۶۸۳/۳۰۹	۸۶۷۲/۵۱۷	کای اسکور غیر معنادار	CMIN
۶۶۲	۶۴۷	درجه آزادی	DF
۰	۰	سطح معنی داری	P
۰/۱۳۱	۰/۰۶	شاخص ریشه دوم میانگین مربعات باقی مانده	RMSEA
۳/۱۵	۱/۶۱	نسبت کای اسکور به درجه آزادی	CMIN/DF
۰	۰/۹۰۴	شاخص برازش توکر-لویس	TLI
۰	۰/۹۰۲	شاخص برازش تطبیقی	CFI
۰	۰/۶۲۱	شاخص برازش مقتصد	PNFI
۰	۰/۷۴۵	شاخص برازش تطبیقی مقتصد	PCFI

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۷. نسبت‌های بحرانی متغیرهای تحقیق.

ESTIMATE	S.E	C.R	P	متغیر
۱/۸۶۳	۰/۴۷۴	۴/۰۶۳	۰۰۰	مشارکت در مجامع عمومی
۰/۴۵۶	۰/۱۸۱	۲/۵۶۱	۰/۰۲۱	مشارکت در نظارت بر امور تعاونی‌ها
۰/۳۷۲	۰/۱۸۶	۲/۰۶	۰/۰۳۱	مشارکت در امور مدیریتی
۰/۷۶۱	۰/۰۹۱	۷/۶۲۳	۰۰۰	مشارکت اقتصادی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف تبیین جامعه‌شناختی ارتباط مشارکت اعضا و موفقیت تعاونی‌های کشاورزی انجام شده است. بر اساس یافته‌های پژوهش مشارکت اعضا تعاونی‌های کشاورزی در اداره امور تعاونی‌ها می‌تواند کارکردهای اقتصادی و اجتماعی را از جهات متعدد برای تعاونی ایجاد نماید و نتایج پژوهش نیز حاکی از تأثیرگذاری ابعاد مشارکت اعضا در موفقیت تعاونی‌ها در دستیابی به اهداف تعیین شده است. بررسی‌های پژوهش نشان داد که سطح مشارکت اعضا در تعاونی‌های «فعال» گرایش کشاورزی به شکل معناداری بالاتر از سطح متوسط قرار دارد و با مطالعات زارع شاه‌آبادی (۲۰۱۶) و فاریابی و احمدوند (۲۰۱۷) هم‌راستاست که این موضوع به‌عنوان یک پارامتر مثبت، بیانگر عدم وجود تناقض و تضاد خاص در میان اعضای تعاونی است که انسجام و روابط درونی اعضا را متأثر نماید و گویای توان بالای اعضای تعاونی‌ها در راستای انجام فعالیت‌های توسعه‌ای و پیشرفت و مشارکت و تعامل درون گروهی در تعاونی است. لذا با حمایت و جهت‌دهی درست این بستر مناسب توسط مسئولین ذی‌ربط به سمت ایدئال‌های تعریف‌شده در تعاونی و استفاده از این توان‌ها در بهبود شرایط و شاخص‌های اقتصادی تعاونی و همچنین تقویت این انسجام و مشارکت هدفمند اعضا، می‌توان گام‌های مؤثری در زمینه توسعه و گسترش تعاونی‌های مزبور برداشت و از طرفی به‌عنوان یک «الگوی عملی» و قابل اجرا آن را در میان تعاونی‌های غیرفعال به‌عنوان یک راهکار مؤثر در «فعال‌سازی» آن‌ها ترویج نمود.

یافته‌های حاصل از بررسی متغیرهای دموگرافیک پژوهش نشان می‌دهد که جنسیت و تأهل اعضا یعنی زنان و مردان مجرد و متأهل عضو، در ارتباط با موفقیت تعاونی‌ها به یک اندازه درگیر بوده‌اند و برای فراهم‌سازی ارتباط مطلوب و مناسب در مشارکت در تعاونی تلاش نموده‌اند (یعنی تفاوت معنی‌داری بین آن‌ها دیده نشد) که می‌تواند وجود اهداف و منافع مشترک بین آن‌ها و نیز نبود پیچیدگی‌های اداری و رسمی در مشارکت آن‌ها را از جمله دلایل این امر دانست.

بررسی ارتباط سایر متغیرهای دموگرافی تحقیق (سن، سابقه

عضویت، تحصیلات و میزان سهام اعضا) با متغیر موفقیت حاکی از وجود رابطه مستقیم و معنی‌دار بین آن‌هاست. از وجود ارتباط بین متغیر سن و سابقه عضویت و متغیر وابسته که یک رابطه مستقیم و معنی‌دار است، می‌توان چنین برداشت نمود که این رابطه در سنین بالاتر و با سابقه قدیمی‌تر، بیشتر نمایان است که این امر می‌تواند ناشی از تجارب شخصی و آگاهی و اطلاع از مزیت‌های عضویت در تعاونی و فراهم‌سازی زمینه مشارکت بیشتر باشد و هر چه سابقه عضویت در تعاونی طولانی‌تر باشد، لزوم مشارکت در آن‌ها بهتر درک شده و برای تداوم این ارتباط تلاش وافر می‌گردد و هرچقدر میزان سهام اعضا بیشتر باشد نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مشارکت اعضا نیز بیشتر است. همچنین نتایج آزمون‌های پیرسون و معادلات ساختاری حاکی از تأیید ارتباط مثبت و معنی‌دار بین ابعاد مشارکت اعضا (مشارکت در مجامع عمومی تعاونی‌ها، مشارکت در نظارت بر امور تعاونی‌ها، مشارکت در امور مدیریتی تعاونی‌ها و مشارکت اقتصادی اعضا در تعاونی‌ها) با موفقیت تعاونی‌های مورد مطالعه در استان لرستان است، که این یافته از پژوهش نشان می‌دهد تصمیماتی که با مشارکت اعضا در مجامع عمومی اعم از مجامع عادی و فوق‌العاده به‌عنوان بالاترین مراجع اتخاذ تصمیم، در تعاونی‌ها گرفته می‌شود به‌واسطه مشارکت فعال اعضا در این مجامع و نقشی که اعضا در این تصمیم‌گیری‌ها ایفاء می‌نمایند خود اعضای مزبور پیگیر و پشتیبان اجرای تصمیمات اتخاذ‌شده خواهند بود و در صورتی که همین اعضا در امر «نظارت» بر امور و فعالیت‌های تعاونی مشارکت داشته باشند و همچنین به جای نگاه به بیرون از تعاونی، خودشان به نسبت سهامشان در تعاونی سرمایه‌گذاری نمایند (مشارکت اقتصادی داشته باشند) در اینجاست که می‌توان اذعان داشت، تصمیمات متخذ شده از یک ضمانت اجرایی برخوردار خواهند شد و می‌تواند در سرنوشت تعاونی و «توفیق» در تحقق اهداف تعاونی مؤثر باشد و چنانچه امور مدیریتی تعاونی نیز به‌واسطه مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی متناسب با تجارب و تخصصشان توسط خود اعضا انجام پذیرد مسلماً اعضا مسئولانه‌تر و متعهدانه‌تر از دیگران عمل خواهند نمود. که این تجربه به‌عنوان راهکار دیگری توسط مسئولان ذی‌ربط می‌تواند در تعاونی‌های غیرفعال بکار گرفته شود و از مشارکت اعضا به‌عنوان یک عامل تضمین‌کننده و

پشتیبان برای تصمیمات لازم در راستای فعال‌سازی تعاونی‌های غیرفعال استفاده نمود.

یافته‌های مزبور با نتایج به‌دست‌آمده در تحقیقات و مطالعات زارع شاه‌آبادی (۲۰۱۶) و امینی و همکاران (۲۰۱۵) دارای هم‌پوشانی است، زیرا که در تحقیقات اخیر وجود ارتباط بین مشارکت اعضاء در مجامع عمومی تعاونی‌ها، مشارکت اعضاء در نظارت بر امور تعاونی‌ها، مشارکت اعضاء در امور مدیریتی تعاونی‌ها و مشارکت اقتصادی اعضاء در تعاونی‌ها با موفقیت تعاونی‌های تولیدی مورد تأکید واقع شده است. همچنین حاصل تحقیقات نکوئی و علی بیگی (۲۰۱۲)، کلانتری (۲۰۱۳)، فاریابی و احمدوند (۲۰۱۶)، بلالی و احمدی (۲۰۱۸)، جان و همکاران (۲۰۰۱)، تایو و اولیبیس (۲۰۱۱)، نوریزاد (۲۰۱۱)، کیا آوا لیانگ و همکاران (۲۰۱۵) و محرازیل و همکاران (۲۰۱۶) بیانگر این است که در هرکدام از پژوهش‌های فوق، ضمن تأکید بر میزان مشارکت اعضا در اداره امور تعاونی‌ها، عنوان گردیده است که بین مشارکت اعضای تعاونی‌ها و میزان موفقیت آن‌ها رابطه‌ای مستقیم و معنادار وجود دارد. لذا می‌توان گفت که نتایج تحقیقات مزبور بیانگر این است که داشتن مشارکت بالا در میان اعضای تعاونی‌ها، میزان موفقیت تعاونی‌ها را ارتقاء می‌بخشد و برعکس، پایین بودن سطح مشارکت اعضاء، منجر به کاهش موفقیت تعاونی‌های مورد مطالعه خواهد شد که با نتایج تحقیق حاضر هم‌راستا است.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

References

- Abarashi, A. (2013). [Structural Equation Modeling(Persian)]. Tehran: Jamehshnasan Publications.
- Abrahimi, A. (2011). [Strategies to Promote Member Participation in Consumer Unions and Cooperatives(Persian)], Tehran: Ministry of Cooperatives Publications.
- Alavitabar, A. (2001). [Participation in the administration of urban affairs: a study of the pattern of citizen participation in the administration of urban affairs(Persian)], Publications of the Organization of Municipalities , 3(1),25-42.
- Amini, A., Mozini, N., & Ghadimi, A. (2015). [A Comparative Evaluation of the Success of Rural Production Cooperatives in Comparison with Agricultural Exploitation Systems (Persian)], Quarterly Journal of Cooperatives and Agriculture, 4 (14). 61-78.
- Balali, H., & Ahmadi, M. (2018). [Evaluation of effective factors in improving the performance of rural production cooperatives Savad Kooh (Persian)], Quarterly Journal of Rural Research, 8(4), 59-77.
- Faryabi, M., & Ahmadvand, M. (2017). [Performance Determinants of Production Cooperatives(Persian)], Rural Research Quarterly, 8, (3).
- Feyzabadi, H. (2010). [Study and analysis of the characteristics of the country's top cooperatives(Persian)], Journal of Cooperatives and Agriculture, (20), 129-146.
- Ghasemi, V. (2014). [Structural Equation Modeling in Social Research (Persian)], Tehran: Sociologists Publications.
- Gharani Arani, B. (2015). [A quantitative study of the role of participatory planning in rural poverty reduction (Persian)]. Geography and urban planning, 15, 117-136.
- John, L., Adrian, J., & Green, T.W. (2001). Agricultural Cooperative managers and the business environment. Journal of Agribusiness, 19(1), 17-33.
- kalantari, K. (2013). [Factors Affecting Agricultural Cooperatives (Persian)], Cooperative and Agriculture Quarterly, 23 (10).
- Mahazril, A., Hafizah, H., & Zuraini, Y. (2016). Factors Affecting Cooperatives' Performance ToIn Relation Strategic Planning and Members' Participation, International Journal of Productivity and Performance Management Vol. 65 No. 5, 2016 pp. 641-671
- Mohagegi, M., & Kamran, F. (2017). [Globalization and Culture and Social Capital(Persian)], Social Research Quarterly, 7, (3).
- Nekouei Naini, A., & Ali Beigi, A. (2012). [Analysis of Factors Affecting the Success of Rural Cooperatives in Kermanshah (Persian)], Rural and Development Quarterly, 12 (4): 21-22.
- Nezam Shahidi, M. (2011). [Principles of Cooperative Management (Persian)], Tehran: Ladan Publishing.
- Nurizad, N. (2011). Success factors of cooperatives in Malaysia, malasian journal of cooperative studies volum 6.
- Paraksh, D. (1999). Social Goals of Cooperatives, translated by Masoumeh Rezaei, first edition, Tehran, Publications of the National Union of Consumer Cooperatives of Government Employees.
- Qiao Liang, Z., & Xinxin, W. (2015) . [Analysis of Socio Economic Factors Affecting Farmers Participation in Cooperative Societies in Surulere Local Government Area of Oyo State], IOSR Journal of Agriculture and Veterinary Science (IOSR-JAVS) 8(5)Ver. I (May. 2015), PP 40-44.
- Rostami, H. (2014). [Annual Report of the Office of Education and Research of Cooperatives (Persian)], theran: Ministry of Cooperatives Publications.
- Safari, H. (2010). [Identifying the factors affecting the success of top cooperatives(Persian)], Tehran:Ministry of Cooperatives Publications.
- Shomakher, R., & Lumax, R. (2013). [An Introduction to Structural Equation Modeling (Persian)], Translated by: Vahid Ghasemi, Tehran: Sociologists Publications.
- Talib, M. (2010). [Principles and Thoughts of Cooperation (Persian)], Tehran: University of Tehran Publications.
- Tauo, A.T., & Olabisi, B. (2011). The Performance of Agricultural Cooperative Societies under the National Programme on Food Security in Enugu State, Nigeria , Review of Public Administration & Management Vo. 1, No. 2, 2011.
- Yousefi, A. (2016). [A Comparative Study of Cooperative Economy with Capitalist Economics and Islamic Economics (Persian)], Islamic Economics Quarterly, 10 (37) 221-236.
- Zare Shahabadi, A. (2016). [Socio-Cultural Factors Related to the Success of Production Cooperatives in Yazd(Persian)], Social Development Quarterly, 10, (1).

